

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

РЕЗЮМЕ

Целью работы является развитие теоретико-методологических основ совершенствования международной бизнес-деятельности в условиях корпоратизации мирохозяйственного развития.

Ключевые слова: мирохозяйственных развитие, корпоратизация, международный бизнес.

SUMMARY

The aim is to develop theoretical and methodological foundations of improving international business activities in a corporatized world economic development.

Keywords: world economic development, corporatization, international business.

МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ ЯК ЕКОНОМІЧНА ЗАКОНОМІРНИСТЬ СВІТОГОСПОДАРСЬКИХ ЗВ'ЯЗКІВ

Коваленко О.О., кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємства ДДМА

Розвинутою сферою товарного обміну між країнами є світовий ринок, який виявляє себе через міжнародну торгівлю. Істотний вплив на розвиток міжнародної торгівлі здійснює зовнішньоекономічна політика різних країн чи їх угруповань, тобто з точки зору теорії міжнародної економіки товар має значення не як продукт виробництва (товари, послуги), а як об'єкт пропозиції і попиту [1]. При порушенні рівноваги яких виникає економічна криза. Міжнародна торгівля в наш час розвинулася в одну з головних рушійних сил світового розвитку [2, с.66], рівень її розвитку визначає динаміку міжнародного обміну послугами. Основи міжнародної торгівлі відображено у класичних концепціях теоретиків, які надали базове осмислення та пояснення причин міжнародного товарного обміну, а саме: А. Сміт, Д. Рікардо, Е. Хекшер, Б. Олін, Дж. Сакс. Тенденції розвитку світових галузевих ринків відображено в роботах вітчизняних вчених: О. Білоруса, В. Будкіна, І. Бураковського, В. Гесця, Ю. Макогона, В. Новицького, Ю. Пахомова, Є. Савельєва, А. Філіпенка, Т. Циганкової, та ін., які займаються дослідженням проблем транснаціоналізації світового господарства і розвитку міждержавних стосунків, що виникають на основі економічної залежності країн. Разом з тим, недостатньо дослідженим залишається питання розробки взаємодії національних економік зі світовою економічною системою, підтримки експорту продукції.

Мета дослідження - узагальнення теоретичного матеріалу, виявлення чинників розвитку міжнародних економічних відносин та оцінка структурних зрушень у міжнародній торгівлі товарами.

Історично першою й найбільш розвинутою формою міжнародних економічних відносин є міжнародна торгівля товарами [3, с. 162], поява якої зумовлена географічним фактором. Історія розвитку всіх країн показує, що господарський зв'язок між виробниками завжди здійснюється під впливом кооперації та поділу праці [4, с.7], а міжнародна торгівля відображає їхню економічну залежність. Розвинутою сферою товарного обміну між країнами є світовий ринок, його базовим елементом був і залишається внутрішній ринок.

Міжнародну торгівлю можна представити як еволюційний процес, що пройшов декілька етапів. Періодизація міжнародної торгівлі, за основними подіями в світі дозволяє виокремити наступні етапи її розвитку:

- I — початковий (з XVIII ст. до першої половини XIX ст.);
- II — друга половина XIX ст. — початок Першої світової війни (1914 р.);
- III — період між двома світовими війнами (1914—1939 рр.);
- IV — повосний (50—60-ті роки);
- V — сучасний (з початку 70-х років) [5].

Міжнародну торгівлю, її розвиток характеризує велика кількість індикаторів, які можна систематизувати за наступними ознаками: показники обсягів, структури, динаміки (інтенсивності), результатів [3, с. 145]. Зазначені показники характеризують і зовнішню торгівлю окремих країн світу, їх регіональних об'єднань.

На сучасному етапі трансформації світового господарства для розвитку національних виробництв необхідною є взаємодія з іншими країнами, участь у процесі поглиблення міжнародного розподілу праці та міжнародного обміну. Форми міжнародної торгівлі за специфікою регулювання є відзеркаленням державно-політичного підходу уряду певної країни до торгівельно-економічних відносин з іншими країнами. [5, с. 98] Уявлення про сучасний етап розвитку світової торгівлі можна отримати з наведених даних табл.1., про динаміку співвідношення обсягів експорту товарів та валового продукту за рис.1.

Таблиця 1

Динаміка розвитку міжнародної торгівлі товарами, млрд. дол. США

Показник експорту	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Світ, в т. ч. за регіонами	10494,5	12119,5	14014,0	16139,9	12541,6	15273,9	18255,1
Африка	311,1	370,9	436,7	562,3	393,3	508,7	594,2
Азія	3060,2	3576,1	4141,7	4725,1	3890,9	5078,5	5976,8
СНД	343,7	430,9	520,5	702,5	450,3	589,3	788,8
Європа	4397,0	4975,5	5799,5	6471,0	5019,3	5634,3	6612,3
Близький Схід	541,2	659,5	766,2	1034,1	715,2	910,1	1250,6
Північна Америка	1475,8	1664,2	1840,8	2035,2	1602,4	1964,5	2282,4
Південна і Центральна Америка	365,5	442,4	508,7	609,6	470,3	588,6	750,0

Джерело: статистична база ВТО [6].

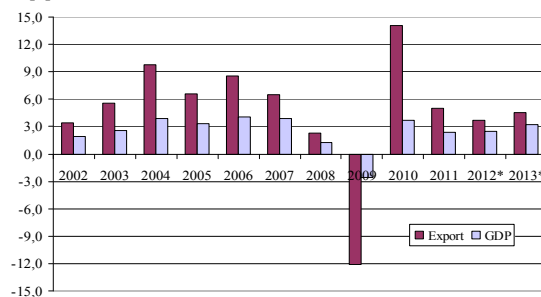

Рис.1. Динаміка змін обсягів міжнародної торгівлі товарами і ВВП, %.
Джерело: складено автором за даними [6], [7].

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

Світовій торгівлі сучасного етапу властивий динамізм, після скорочення у 2009 р. вона демонструє зростання. Але більш тривалий аналіз тенденцій розвитку показує, що товарний експорт зазнає значних коливань, які пов'язані з економічними й енергетичними кризами, військовими та політичними конфліктами. Після Другої світової війни відбулось прискорення розвитку торгівлі: за 40 років до війни експорт товарів збільшився у 3 рази, а за 40 років після – у 37 разів; порівняно з 1980 р. – майже у 9 разів; 1990 р. – у 5,3 рази; 1997 р. – у 3,3 рази; 2000 р. – у 2,8 рази; 2008 р. – у 1,1 рази. Майже 20 проявів економічних криз нараховувалось в Європі й Америці протягом мало не двох століть [8].

Збільшення обсягів торгівлі зумовлено в значній мірі розвитком спеціалізації та кооперації виробництва в міжнародному масштабі, скасування ряду обмежень у міжнародній торгівлі, високими темпами розвитку нових індустріальних країн. Можна зазначити, що асортимент, рух товарів у міжнародній торгівлі є досить обмеженим – деякі товари, країнами походження яких є окремі країни, взагалі не надходять до світового товарообігу через не конкурентоздатність. Істотний вплив здійснює зовнішньоекономічна політика держав чи їх груп на відміну від національних ринків.

Встановлено, що незважаючи на економічну рецесію останнього десятиліття, зростання обсягів міжнародної торгівлі помітно випереджає зростання обсягів виробництва, рис.1, незважаючи на кон'юнктурні коливання, що викликані економічною рецесією останнього десятиліття. Збереження таких тенденцій може призвести до поглиблення рецесії як у світовій економіці, так і в кожній певній країні. Тенденція випередження зростання виробництва зростанням світової торгівлі зумовлена, в першу чергу, становленням та розвитком нових видів розподілу праці, які полягають основою міжнародної економічної інтеграції та внутрішнього обміну. Друге рекордне за останні роки зростання експорту було зафіксоване у 1997 р. (9,5%). В 2011 р. падіння темпів росту світового виробництва обумовлено наслідками кризи в Європі, безладами в арабських країнах, стихійним лихом в Японії й Таїланді. В цьому році до регіонів зі швидким ростом економіки відносяться Близький Схід, СНД, Південна і Центральна Америка.

Обсяги світового експорту припадають на країни, регіони нерівномірно. В 1997 р. на розвинені країни припадало 63,4 % світового товарного експорту, в тому числі ЄС – 32,1%; США – 15,6%; Японія – 5,6%; Латинська Америка – 5,7%. Домінуюча позиція залишається за Європою (2005 р. – 42%; 2011 р. – 36%), але її наздоганяє Азія (2005 р. – 29%; 2011 р. – 33% від світового експорту). Збереження за лідером позиції відбувається завдяки досягнення найвищого рівня зближення і зрощування національних економік.

Щодо ланцюгових темпів зростання експорту, то найбільші зміни відбуваються по СНД до 2011 р. (до 2009 р. це ще Близький Схід, Африка), а після 2009 р. лідером став Близький Схід. Більшість країн, що розвиваються, та країн з перехідною економікою мають вищі темпи зростання експорту, ніж розвинуті країни. Розвинуті країни активно беруть участь у міжнародній торгівлі, а вона створює умови для прискорення прогресивних структурних зрушень у національній економіці [3, с. 162]

В 2005 р. на долю розвинених країн припадало 67% , в 2008 р. – 63%, в 2011 р. – 58% від загального світового експорту, тобто відбувається повільне скорочення. На внутрішню торгівлю розвинутих країн припадає значна частина економічного обміну, який здійснюється у різних формах. Це зумовлено підвищенням ролі готових виробів після Другої світової війни; перенесення центра ваги в міжнародному поділі праці з міжгалузевого на внутрішньогалузевий; найбільша сміність ринків таких країн; близькість політичних систем [4, с. 65].

В 2011 р. сукупна доля США, Китаю, Німеччини склала до 1/3 (26,6%) від загального обсягу торгівлі товарами. В 2005 р. на Північноамериканському і Європейському континентах переважала внутрішньорегіональна торгівля, відповідно 55,8% і 73,2%; в 2010 р. – 48,6% і 71% у повному експорті завдяки ліквідації торгових бар'єрів, злиття національних ринків.

Зрушення відбуваються в структурі товарного експорту, який має регіональну спеціалізацію, товарну диференціацію, рис.2. [6] Відбувається збільшення обсягів регіональної торгівлі, тому можна сказати, що міжнародна торгівля має нерівномірну інтенсивність товарних потоків у різних регіонах.

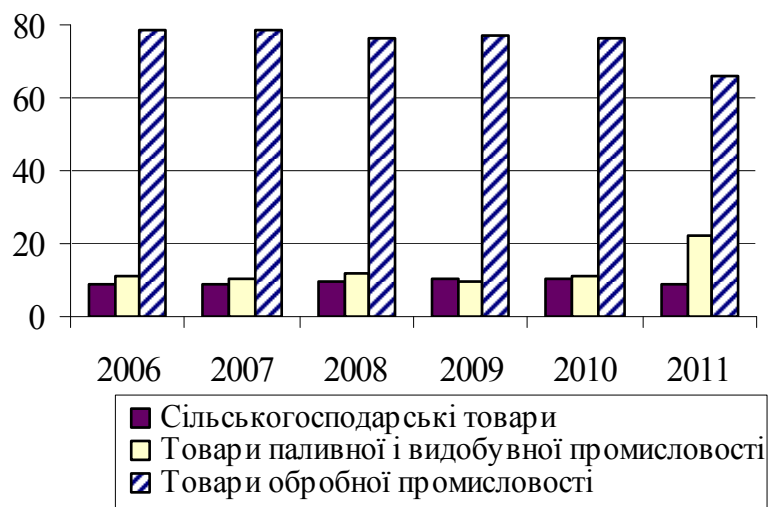

Рис.2 Динаміка структури світового експорту за головними товарними групами, %/

Головна тенденція – динамічні зрушення, підвищення у загальному товарному обороті питомої ваги готової продукції при скороченні сировинних товарів (до 2010 р.) за вдяки впливу зміни кон'юнктури ринку, регіональних та глобальних кризових явищ, тощо. Наростання ресурсних дисбалансів у світі, зокрема дефіцит продовольства, стимулюватимуть зростання цін на продукцію аграрної галузі, яке буде характерне і для внутрішнього ринку України. Структурні зміни у міжнародній економіці зумовлює глобалізація, яка зумовлює постійно зростаючу взаємну соціально-політичну залежність країн і формування великих зон загальних інтересів.

Сучасні розвинуті країни характеризуються «відкритістю» у світове господарство. Ступінь відкритості національних економік, що постійно підвищується, стимулює розвиток країн світу, однак при цьому збільшується залежність економічного стану в окремій країні від розвитку світової економіки в цілому. Така залежність може відігравати негативну роль для окремих країн при виникненні та поширенні кризових явищ у світовій економіці. За даним Інституту світової економіки американський ринок поглинає приблизно 20% китайського експорту. Доведено, що при зниженні ВВП США на 1% китайський експорт на американському ринку падає в середньому на 4%.

Українська економіка пов'язана з надмірною залежністю від імпорту енергоносіїв; характеризується низьким внутрішнім платоспроможним попитом; вимушеним експортом низькотехнологічної металургійної продукції, виробництво якої поглинає значну частину критичного енергоімпорту.

Дослідження географічної структури експорту торгівлі дозволяє зробити висновок, що упродовж 2005-2011 рр. вона була відносно незмінною (СНД, Європа, Азія), рис. 3. Це пов'язано зі зниженням долі експорту до Росії, що частково компенсується зростанням експорту до Казахстану. Поставки в Азію збільшились в основному за рахунок Китаю. В 2010 – 2011 рр. навпаки, збільшується питома вага країн СНД, Європи. Україна поступово втрачає експортні ринки в Європі; кризові процеси приводять до його орієнтації в країни Азії. Під

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

час фінансової кризи 90 - х рр. ситуація була аналогічна: частка експорту в Азію складала 42,1% проти 43,9% в Європу. Економічні кризи спонукають до переорієнтації, поглиблення регіонального експорту товарів. Вартісний обсяг української торгівлі не досяг до кризового рівня.

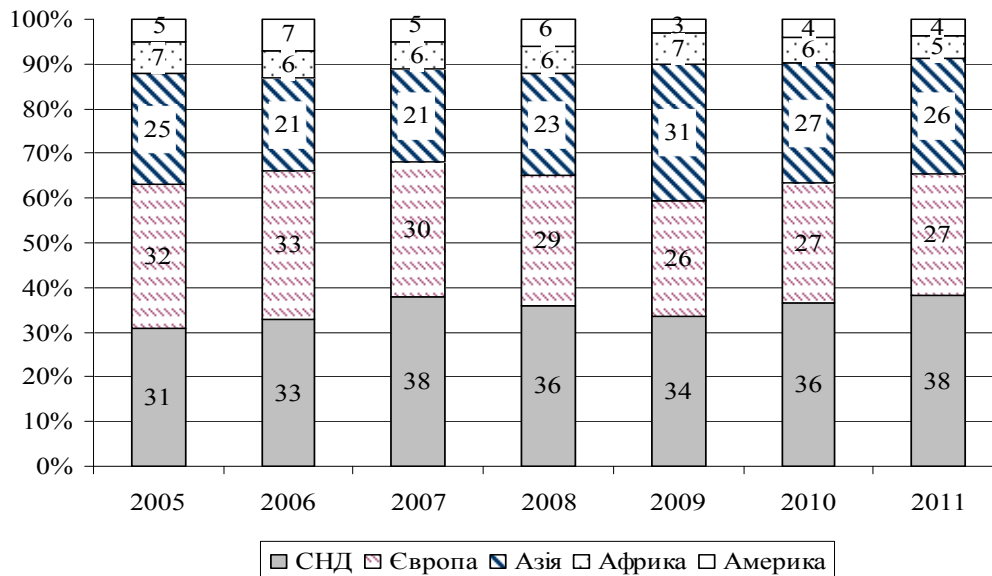

Рис.3. Частка регіонів світу в загальній сумі експорту товарів із України [9].

Питання регіональної диверсифікації зовнішньої торгівлі України є відкритим, Протягом 2010-2011 рр. значно активізувався політичний діалог на усіх рівнях, сформувалися нові принципи торговельно-економічної взаємодії, а також розширилась договірно-правова база. Відносини з КНР вийшли на рівень стратегічного партнерства. Важливість розвитку торговельно-економічного співробітництва визначається саме перспективою відновлення та нарощування обсягів українського експорту за основними галузями економіки.

За словами Генерального директора ВТО Паскаля Лами більше трьох років пройшло після торгового спаду 2008-2009 рр., але світова економіка і торгівля залишаються «крижкими». Світова економіка знаходиться на межі ще одного крупного спаду, причини якого пов'язано з проблемами Європи, глобальним дефіцитом зайнятості, зростанням економічної невизначеності, слабим сукупним попитом, проблемами фінансової сфери. Збільшення відкритості економік пояснюється не тільки поглибленою участю країн у міжнародному розподілі праці, але й необхідністю використання зовнішньоекономічних зв'язків для розв'язання внутрішньоекономічних проблем. Підсилення торгових бар'єрів поступово може підірвати відкритість торгівлі. Ступінь відкритості національних економік, що постійно підвищується, стимулює розвиток країн світу, однак при цьому збільшується залежність економічного стану в окремих країнах від розвитку світової економіки в цілому. Така залежність може відігравати негативну роль для окремих країн при виникненні та поширенні кризових явищ у світовій економіці.

Таким чином, міжнародна торгівля опосередковує майже всі форми і види міжнародного співробітництва і сприяє подальшій інтернаціоналізації, динаміка і структура зазнають змін. Розбудова взаємовигідних економічних зв'язки країни, розширення їх форм є об'єктивною необхідністю, залежить від довгострокових й середньострокових планів соціально-економічного розвитку. Інтенсифікація міжнародних економічних зв'язків посилює уразливість країн на стільки, що порушення у функціонуванні економіки любого учасника світового ринку неминуче спричиняє кризові тенденції в інших країнах світу. Суттєвим чинником ступеня участі країн в міжнародній торгівлі є рівень розвитку їх економік, внаслідок чого конкурентоспроможність національних економік країн, що розвиваються, виявляється значно меншою в порівнянні з економіками розвинутих країн.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

- Киреев А.П. Международная экономика. В 2-х ч.-Ч.1. Международная микроэкономика: движение товаров и факторов производства. Учебно-пособие для вузов. - М.: «Международные отношения», 1997. - 416 с.
- Савельев С.В. Міжнародна економіка: Підручник. - 3-е вид., перероб. і доп. - К.: Знання, 2008. - 622 с.
- Міжнародна економічна діяльність України: підручник / [Ю.В. Макогон, С.В. Громенкова, В.О. Кравченко та ін./ за заг. науковою ред. Ю.В. Макогона]. - К.: ЦУЛІ, 2006. - 232 с.
- Семенов Г.А. Міжнародні економічні відносини: аналіз стану, реалії і проблеми: Навчальний посібник. / Семенов Г.А., Панкова М.О., Семенов А.Г. - 2-е вид. перероб. і доп. - К.: Знання, 2008. - 622 с.
- Циганкова Т. М. Міжнародна торгівля: Навч. посібник./ Циганкова Т. М., Петрашко Л. П., Кальченко Т. В. - К.: КНЕУ, 2001. - 488с.
- WTO: 2012 PRESS RELEASES [Електрон.ресурс]. - Режим доступу: http://www.wto.org/english/news_e/pres12_e/pr658_e.htm#table4.
- World Economic Situation and Prospects [Електрон.ресурс]. - Режим доступу: http://www.un.org/en/development/desa/policy/wesp/wesp_current/2012wesp.pdf
- Два века кризисов: хронология мировых экономических потрясений [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://old.rian.ru/crisis_mm/20081210/156911426.html
- Официальный сайт Государственного комитета статистики Украины. [Электрон. ресурс]. - Режим доступа: <http://ukrstat.gov.ua/control/uk/>
- Krugman, PR & Obstfeld, M. 1997. International Economics: Theory and Policy. Reading, Massachusetts, Addison-Wesley.
- Козак Ю.Г., Лук'яненко Д.Г., Макогон Ю.В. та ін. Міжнародна економіка: Навчальний посібник. - Вид. 2-ге, перероб. та доп. - Київ: Центр навчальної літератури, 2004. - 672 с.

РЕЗЮМЕ

Ця стаття підсумовує ключові фактори, що впливають на розвиток зовнішньоекономічної діяльності. Наведено напрямки диверсифікації світового експорту товарів з урахуванням поділу країн на регіони, основних видів груп товарів. Розглянуто регіональну спрямованість українського експорту. Інтенсифікація економічних відносин підсилює залежність країн від світового ринку тенденції.

Ключові слова: міжнародна, зовнішня торгівля, ВВП, експорт, структура торгівлі.

РЕЗЮМЕ

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

В статье обобщены основные факторы, оказывающие влияние на развитие международной торговли. Приведены направления диверсификации мирового экспорта товаров с учетом регионального деления стран и основной группировки видов продукции. Рассмотрена региональная ориентация украинского экспорта. Интенсификация экономических связей способствует усилению зависимости стран от тенденций мирового рынка.

Ключевые слова: международная внешняя торговля, ВВП, структура торговли.

SUMMARY

This article summarizes the key factors influencing the development of international trade. Shows the direction of diversification of world exports of goods, taking into account regional countries and major groups. Reviewed the regional orientation of Ukrainian exports. The intensification of economic relations enhances countries' dependence on world market trends.

Key words: international trade, foreign trade, GDP, trade structure.

ВПЛИВ ДЕМОГРАФІЧНОЇ КРИЗИ НА ФОРМУВАННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Ковальов В.М., завідувач кафедри економіки підприємств і менеджменту, д.е.н., професор, ДВНЗ «Навчально – науковий професійно – педагогічний інститут Української інженерно – педагогічної академії», м. Артемівськ

Постановка проблеми. Трудовий потенціал промислового підприємства формується за рахунок багатьох факторів, але найголовнішим фактором є сама людина. На протязі 20 років в Україні спостерігається значне скорочення населення з 52 млн. чоловік у 1991 році до 45 млн. 634 тис., природне скорочення склало майже 7 млн. чоловік. Чисельність населення прихильного віку перевищує кількість народжених, спостерігається старіння населення і як наслідок відбувається навантаження на працездатне населення на 10 платників страхових внесків в пенсійному фонді припадає 9 пенсіонерів. Тобто в Україні відбувається значне скорочення трудового потенціалу, що негативно впливає на конкурентоздатність вітчизняних промислових підприємств. Керівництву промислових підприємств необхідно приділяти більше уваги тим тенденціям які відбуваються у цій сфері, тобто спостерігати динаміку зменшення кількості потенційних кваліфікованих кадрів які може отримати підприємство в майбутньому і приділяти більше уваги тим кадрам які вже має підприємство.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема впливу демографічної кризи на трудовий потенціал присвячено багато праць провідних українських та зарубіжних вчених таких, як Шаповал А., Кідзерський Ю.В., Якубовський М.М., Галиця І.О., Ткаченко В.А., Холод Б.І., Берсуцький Я. Г., Грішнова О.А., Богиня Д.П., Шваб Л. І., Долішній М.І., Дж.М. Кейнс, А. Сміт, Струмилін С.Г., Тейлор Ф., Фрідмен М., Чижова Л.С. та ін. Аналіз опублікованих праць, матеріалів наукових конференцій і дискусій, присвячених дослідженню цієї багатогранної проблеми, показав, що вона є ще недостатньо дослідженою, як у теоретичному, так і в практичному аспектах.

Метою статті є дослідження впливу демографічної кризи на формування трудового потенціалу промислового підприємства, визначення загальних рис сучасного стану демографічної ситуації в Україні.

Викладення основного матеріалу. На думку Ткаченка В.А., підприємство – це першооснова економіки, об'єкт економічного пізнання, інтегральна людино-машина, техніко – технологічна і соціально-економічна складна система.

На нашу думку, основу цієї системи складає людина, або її трудовий потенціал, яким вона володіє, тобто її якісні та кількісні характеристики. Але за останні роки в Україні спостерігаються негативні тенденції у формуванні трудового потенціалу не тільки промислових підприємств а і української економіки в цілому, це відбувається в першу чергу із за проблем які відбуваються у демографічній сфері, тобто в Україні на протязі багатьох років відбувається демографічна криза.

Перші прояви демографічної кризи в Україні спостерігалися вже в 1970–1980 роках – початок депопуляції у сільській місцевості, зменшення середньої тривалості життя, зростання смертності тощо – змінювалася чисельність населення за рахунок природного та міграційного рухів.

І нині немає підстав для очікування швидкого зростання чисельності населення. З одного боку, дуже низький порівняно з розвиненими країнами рівень народжуваності; із другого – характерний для слаборозвинених країн високий рівень смертності, особливо осіб працездатного віку.

Сучасний стан демографічної ситуації в Україні можна охарактеризувати наступним чином:

- постійне починаючи з 1991 року зменшення народжуваності;
- збільшення кількості населення віком від 70 років і старше і як наслідок збільшення кількості померлих (старіння населення);
- постаріння населення, збільшення «навантаження» на працездатну його частину;
- скорочення тривалості життя як чоловіків, так і жінок;
- поглиблення соціальної кризи (падіння рівня добробуту);

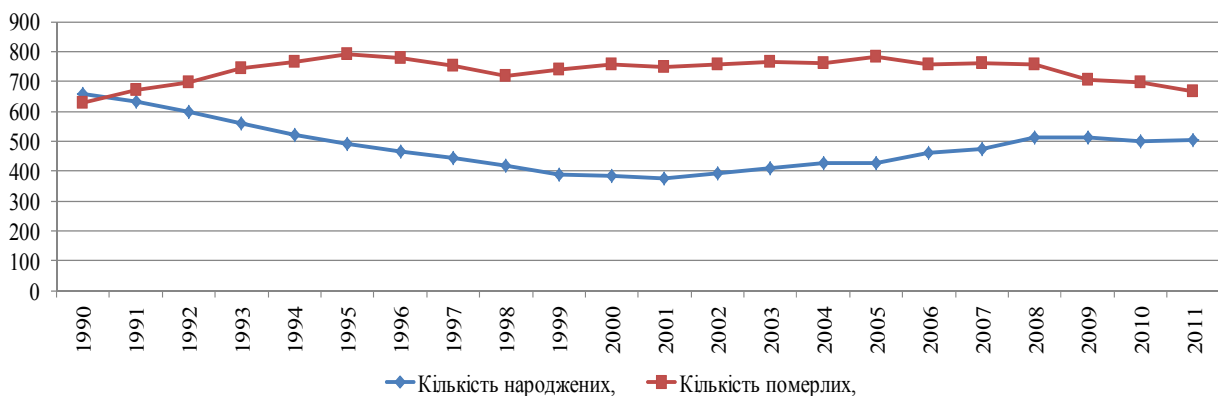

Рис. 1. - Динаміка кількості народжених та померлих в Україні за 1990 – 2011 роки, тис. осіб.

На рис. 1 наведено динаміку кількості народжених та померлих за 1990 – 2011 роки, тис. осіб. Для населення України характерне старіння населення табл. 1. Внаслідок постійного зниження народжуваності впродовж останнього століття, частка дітей знизилась з приблизно 40% на початку ХХ ст. століття до 15% на поч. ХХІ ст. Частка працездатного населення змінювалася повільно і коливалась у межах 60%-62%. Натомість, зі збільшенням тривалості життя і зниженням смертності, спостерігалось зростання частки населення старше